

Biržėška Vacluovu — 110

Negallestinga laika opė nosėnėš y Omžėnoujė jūra Žemės sūnus ir dukteris. Nusimėš, bet mums, gyvėlsėms, neužmėrstė anū vardū ir darbū. Iš anū muokuomies, anū pavyzdio sekam. Karto kuožnos žmuogos gyven ir sava, kėta nepakartuojema gyvenėma. Ir kuo uns turinģiesnis, kū žmuogos bova darbštiesnis, tū ēlgiau anou šemė pasaulie mėnavuojem.

Zemaitiūs vėlnė iš garbingiausiu žmuoniū — bruolee Biržėškas iš Vėlkšniū. Anū tievs Biržėška Antans bova garsos ir dėlee gerbams daktars. Vyresnysis sūnos Mykuols tapa žymio literatūras istuorėko, pruopeuoriava Kauna universitetė, bova vėns iš pėrmiju Lietovuos Muoksla Akademėjės akademiku. Ons — ir 1918 metu vasarė 16 dėina pasirašyta Nepriklausomybės akta sėgnatars. Akademia vards bova soteikts ir Biržėška Vacluovu, katru žmuonės pažėnuojė kaap daug Lietovaa padariusi bibliuograpa, Lietovėškas encikluopedėjės leidiej.

Tretiesis, jaunesnėsis bruolis, bova matematiks Biržėška Vėktuors. Kury laika ons pruopeuoriava Kauna universitetė. M. Biržėška, bruolems padedont, 1938 metaas Vėlkšniūs pastatydėna Sveikatas nomus, katrė bova pavadinė anū tieva daktara Biržėškas Antana sveikatas nomaas. Tamė budinkė ir dabaa tebveik Vėlkšniū ambulatorėjė ir ana tou pati varda tebtor. Šy karta ēlgiesnis mūsa pasakuojėms aple vėina iš bruoliu — pruopeuoriu — Biržėška Vacluova.

Gėmė V. Biržėška 1884 metu groudė 2 d. Vėlkšniūs. Dar bestmuokydamas Šiauliū gimnazėjuo (1895-1903) uns geraa išstudijeva lietoviu kalba ir pradiejė iduomautėis vėsuomenės gyvenėmo, pats isėtraukė i anou. Jaunystie kaap literats pateikė skaitytuojems sava kūrėnius Smutkelė slapyvardio. Rašė neprastaa, bet gyvenėms teep vėskou surikiava, ka anam nebova lėmta būtė rašytuojo. Tapa bėbliuograpo ir lietovėškou kningu tyrėnetuojo.

V. Maciūnas 1982 metaas stralpsni (bova išspausdints "Aidūs") skėrta V. Biržėškas mėrtėis 25 metu sokaktee pamėnavuotė, praded anou patėis žuodees: "Dėl lietuvėškos knygos ēičiau nors i patį pragarą". Tėi žuodee ir nusaka V. Biržėškas veikluos šiuo sritie esmė.

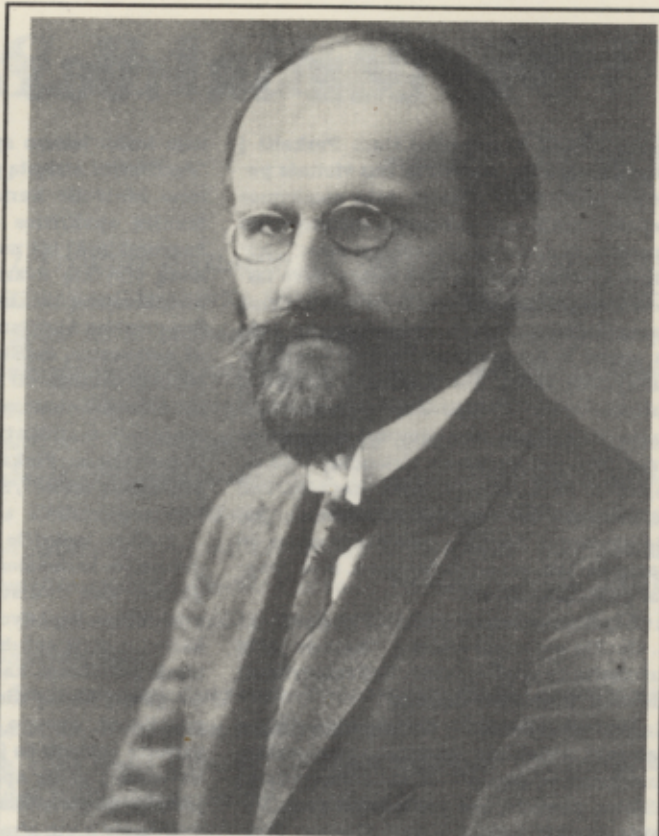
Nu 1903 lģ 1909 metu V. Biržėška stodėjeva Sankt Peterburga universitetė — pradiuo medicina, pu tuo — teisė. Tou laiko ons isėtraukė i Lietovuos suocedemokratu partėjės veikla. Atvykėis i Vėlnio, dainiava "Kankliu" kuorė, 1906 metaas valdėna viešamė lietoviu spektaklie (M. Šėkšnė "Pillenu konėgalkštee").

Pabėngės studėjės, pradiejė advokatautė Vėlniou (1910-1911), Šiauliūs (1913-1914), atlėka karėnė prievuolė Rosėjės karluomenie (1911-1912), Šiauliūs slaptuom organizava muokėniū suocedemokratū būrieli, katruo veikluo dalyvava ir J. Januonis. Pėrmuojė pasaulėnė kara išvakarėis bova muobilizuots ir kėlis metus pralėda prontė ir užnugarie. Pu Spalė revuolucėjės kėlis metus dėrba Maskvuo, tyrėnėjė Lietovuos žandarmerėjės arkyvus, sodarė apypilni carinaiū šnipu saaraša ir tū "Juduošiu maiša" parėngė spaudaa, nuors ons ir palėka tou laiko neišleists.

1919 metaas V. Biržėška atvažiava i Vėlnio ir bova paskerts dėrbtė Švėltėma komisaro. Tou tarnyba lėtėmpė do mienesius. V. Biržėškas darba tėkslaa bova kėtuokėl, nego kad anou i tas parelģas paskyrosė Kapsoka, katros pasėšvėntė pasaulėnės pruoletariatua revuolucėjės idiejėe ir puollitėnėe veiklaa. V. Biržėškaa tou laiko dauglausee rūpijėe tautėnės kultūras reekalaa Lietovuo.

Nu 1919 metu rodėns V. Biržėška muokytuojava Vėlniaus lietovėšku bernloku ir mergaitiu gimnazėjuo, "Ryta" draugėjės muokytuoju sėmėnarejuo, diestė Lietoviu muoksla draugėjės aukštūsius kursūs. Kaa 1920 metaas lėnkaa isiveržė i Vėlnio, V. Biržėška plesliuom atėjė i Kauna. Će tapa Lietovuos karluomenės kaplituono, bova kuopas vads, batalijuona vada pavaduotuos, kariū muokyma dalėis vedies. I atsarga lėjė 1923 metaas, pryš tou gavės pulkininka lėitėnanta lalpsni. Pu tuo puora metu dar diestė Lietovuos istuorėjė ir kėtas disciplinas kara muokykluo ir aukštūsius karininku kursūs. Dėrba ir daug kėtuokiu darbū: muokytuojava, organizava V. Kudirkas laudės universiteta ir lģ 1926 metu anam pats vaduovava. 1931 metaas isteigė Lietovuos bėbliuotekininku draugėjė ir anaa pirminkava lģ pat 1941 metu.

Daug kou V. Biržėškas gyvenėmė pakeltė Kauna universiteta i kūrėms. Jau 1920-1921 metaas ons diestė valstybės teisė Kauna

BIRŽEŠKA VACLUOVS

aukštūsius kursūs, vo 1922 metaas, atėdarios Lietovuos universiteta, ons bova pakvėists dėrbtė teisliu pakoltetė. 1924 metaas gava pruopeuoriiaus varda. Tou laiko diestė ir kumanitarėniu muokslu pakoltetė lietoviu kningas istuorėjė ir bibliuograpėjė. Tuo sritie V. Biržėška jau bova šlou tou novelkės daa jaunystie, vuo dabaa tam reekalou ons ir vėsaa atsėdijė. Lietovėšku kningu tyriniejėmaa ir bibliuograpėjė pasėdarė svarbiausio anuo gyvenėma tėkslo. Dėina luob būtė užimts vėsuokees kėtuokees reekalaa, taa bibliuograpėjėe dauglausee laika skyrė naktym.

Tou laiko bova nutarta steigtė Lietovuos universiteta bėbliuoteka. Anaa vaduovautė 1923 metaas bova paprašyts V. Biržėška. Sotėka ir Će dėrba kol nepasėtraukė iš Lietovuos. 1940-1941 metaas dar dėrba Vėlniaus universitetė. Lietovuos universiteta bėbliuotekuo darbs prasidiejė, kaa Će bova vos 40 kningu, vo 1939 metaas anuos fondūs jau bova daugiau kaap 300000 kningu. Tam, ka būtom kaupamė kningu fondaa, ypatingaa lituanistikas kningu, V. Biržėška negailiejė ni lalka, ni sveikatas. H. Korsakienė sava atsėmėnėmu kninguo "Susitėkima" (1977) raša: "V. Biržėškos skaitomos senosios knygos bibliografijos kursas juo labiau, rodos, galėjo mums įvairyti nuobodulį. Ir vis dėlto profesorius, karštai įsimylėjęs senąją knygą, ir į savo paskaitas įdedęs ne tik daug naujų, jo paties surastų žinių, bet ir savo širdies šilumos, sukeldavo tarp klausytojų iš tiesų didžiulį susidomėjimą. Jis kviesdavo ir studentus būti senųjų leidinių ieškotojais ir atradėjais. "Vasara surastas pas diedės ir diedėnas senas kningas studentaa luob vežtė i Universiteta bėbliuoteka. "Dar ir šiandien aš matau, — atsėmėn H. Korsakienė, — kaip užsidega už akinių stiklų profesoriaus žvilgsnis, jam pamačius dažnai jau kirvarpų negalastingai sukapatą foliantą". Vo už atsėštus kontrafakcinius leidėnius (spauduos draudėma laikū) aistringasis bibliuopilis studentams stodėju kungelie luob pasėrašytė net ir yskaita.

Tou laiko, kaa bėbliuotekaa vaduovava V. Biržėška, anaa pavyka isėgytė daug dėdėlee svarbiū kningu, perėjuođėniu leidėniū, ronkraštiu. Teep ana pasėdarė dėdlausio pasaulie lietovėšku kningu cėntro ir pralėnkė net Lietoviu muoksla draugėjės bėbliuoteka, katra bova sunkluom saalyguom kaupama Vėlniou. V. Biržėška užmezgė ryšius so užsienė šaliū bėbliuotekuom, anam padiejė Amerikas lietoviu vėsuomenė.

V. Biržėškas ikorta Lietovuos bėbliuotekininku draugėjė veikė Kaunė. Ana luob organizoutė paskaitas, ekskursėjės, bėbliuotekininku kursuos, palaikė ryšius so Pabaltėjė šaliū bėbliuotekininku draugėjuom. Tū draugėju komitets 1930 metaas

(Nukelta i 9 psl.)

(Atkelta iš 8 psl.)

Ryguo, 1933 metaas Tallnė, 1938 metaas Kaunė organizava Pabaltėjė šaliū bėbliuotekininku konperencėjės. Nu 1936 metu Draugėjė priklausė Tarptautėnėe bėbliuotekininku federacėjėe. 1936 metaas ana jau turiejė 42 narius ir karto so Lietuvos bėbliuograpėjės instituto leida žornala "Bibliografijos žinios".

V. Biržėška rūpijė sokortė tuokl bėbliuoteku tinkla, katram pradiejos veikėtė, būtom aptarnaujamė skaitytuojė vėsor, ir bėbliuotekas dėrbtom demuokratėnio princėpo — bėbliuoteka ir kninga priėnama kuožnam. Išskėrtėnė reikšmė ons teikė skaitykluoms.

Daug ons rūpėnuos bėbliuotekininkaas kaap asmenybėim, nes pritarė amėrekuonu taas lalkaas puopolėee nuomonee, ka trim ketvėrtadalees bėbliuotekas darbs priklausaa nu patėis bėbliuotekininka.

V. Biržėška bėbliuoteku darbuotuojuems kielė dėdėliūs reikalavėmūs. Ons išskyrė anū darbė šius pagrėndinius barus: kningu išdavėms, prijlėmėms, duokumėntu sutvarkymis ir kūrėbėnė veikla. Svarbi bėbliuotekininka ytaigaa skaitytuojou. Pasak V. Biržėškas, reek "išmokinti skaitytojau savistovial naudotis knygnynu ir knygomis, padėti jam gėral suprasti, išaiškinti nesuprantamas vietas, nurodyti tinkamas vietas iš interesuojančių skaitytojau klausimų, o talpoji elė skaitymo, (...) lavinti ir auklėti skaitytojau, jo interesus". Aple bėbliuotekininka V. Bėržėška kalbiejė kaap aple vėsuomenės dārlininka.

Lietuvuos bėbliuotekėnė mintės 20 omžiaus pradiuo siemles idieju ir impulsu iš kėtū tautū teourėjės ir praktikas. V. Biržėška teep pat nauduojuos užsienė šaliū bėbliuotekininkystės specelistu leidėnees. Anam daug padiejė stodėjės Šanlavskė universitėtė. Tou, kou ons gava ėe besėnuokydams, bestodėjoudams kningas, savėtaa pertvarkė pagal Lietuvuo bovosės saalygas, sava sopratėma aple bėbliuotekininkystė ir pagal tou muokė sava auklėtėnius. Ta muoksla sistema tebler Lietuvuo aktualė ir šindėin.

Svarblausė B. Biržėškas darbaa yr pėnkė "Lietuviu bėbliuograpėjės" tuomaa (1924-1939 metaa), katrėl apem 1547-1910 metu spauda ir dall lituanistikas. Pri tū kningu dauglausee dėrba ons vėns. V. Biržėška bova ir "Lėtovėškuosės encikluopedėjės" atsakingasis redaktuorios. Ta encikluopedėjė bova pėrmuoji visuotėnė encikluopedėjė lietuvio kalba. Anuos išėjė nėpėlnė 10 tuomu (lig raldies J) — 1931-1941 metaas. Tėn patėikama inpuormacėjė pasizymiejė objektvyvomo ir atėtėka tuo meta muoksla lygi. Dėdlee daug vėltas ėe bova skėrta lituanistikaa.

1940-1941 metaas V. Biržėška bova Vėlniaus universiteta Tėlsės fakulteta dekans. Bova išrinkts Lietuvuos muokslu Akademėjės tėkroujė nario (pu kara anam tas vards bova atimts, vo 1988 metaas sogroužints).

1941 metaas, kaa prasidiejė vuokytli uokupacėjė V. Biržėška iš dekana pareigū bova atleisť. Tou lalko ons Vėlniou pasėjautė nesaagee, sogryža dėrbtė i Kauna, dėrektuoriava Universiteta bėbliotekuo ir vaduovava Bėbliuotekininkystės skyriou.

V. Biržėška teigė, ka kninga — barbaru nelėitama vertybė, dēl tuo balslausee pėrgyvėna, ka kara lalko bova degėnamas kningas. Aple vėna atsėtėkėma vuokytli uokupacėjės metaas pasakuo arkitekts A. Mošinskis stralpsnė "Tylus kabinetu moksliniko ryžtas" ("Draugas", 1984). Iš tuo stralpsnė sožėnuom, ka Vytauta Dėdliuojė universitėtė veikė Semituoluogėjės katedra. N. Sapiraa vaduovaujint, bėbliuotekuo bova sokauptis vertlings kningu rinkinis gebraju ir jidiš kalbuom. (N. Sapira karto so šelma bova vuokytli nužudyts 1943 metaas.) V. Biržėška kaap dėdliausė vertybė bova ruodės A. Mošinskiou 17 ar 18 omžiaus Talmuda (judaizma ystatymu rinkini), katros bova atspausdintis ont pergamėnta. Sauguojė ons tū kningu rinkinius. Bet va, vėlna dėina V. Biržėška gava nacliu isakyma nuvežtė vėsas žydu kningas i Petrašiūnu puopieriaus pabrėka, ka anuos tēn būtom sonaikintas. Dėrektuorios tuo isakyma nepaklausė. Ons parstraslausee, rizikuodams sava gvyvybė, apgava naclius: sukruovė žydu kningas i vėsuokės diėzės, apkruovė anas leidėnees, katrėl bova parasytė kėtuom kalbuom, vo i Petrašiūnus nuvežė stodėntu surinkta makulatūra.

Bėngontėis karou, V. Biržėška nutarė pasėtrauktė i Vakarus. Tou padarytė nebova lėngva. Lietuvuo bova daug nebėngtū darbū, nebova kaap so savėm karto pasėjimtė ir vėsu ronkraštiu, kėtū vertybiu, be katrū ons tuoesnė muokslėnė darba neisvaizdava. Prys kara pabaiga dēl tuo dėdėlee daug dėrba, anou sunkee bova prikabinė net per bombardavėmus i slieptovė nusėleisť.

Pasėtraukė i Vakarus, V. Biržėška kelis metas dīstė Pabaltėjė universitėtė, katros veikė Gamburgė ir Pinebergė. Ėe ons teep pat puopėstoriava. Dėrba tonkee ožsėdarė mažamė kōmbarelė, daug rūkydamas. Ons tuo lalko nauduojuos žėnuoma vuokytli kalblinika lituanista E. Frėnkėlė (Fraenkel) bėbliuotėka.

1949 metaas atvykaa i JAV. Apėsėtuojė pas pažystamus lietuvius netuolėj Viterberė miesta. Ėe anou dėdėlee sllegė gyvenėms iš svetėma luoskas.

1951-1953 metaas V. Biržėška dėrba Vašingtuonė, Kongresa bėbliuotekuo. Nu 1946 metu bova Lietuviu rašytoju draugėjės garbies narys. Tou lalko veiklos spaustuvintks J. Kapuočios pasėryža leisť universalė "Lietuviu encikluopedėjė" (1953-1985). Anou sodara 36 tuomaa. J. Kapuočiou dėdėlee reikiejė V. Biržėškas pagalbas. Ons V. Biržėška ir atsivėžė i Buostuona. V. Biržėška bova pėrmiju trijū encikluopedėjės tuomu vyriausiesis redaktuorios.

Mėrė Biržėška Vacluovs 1956 metu sausė 2 dėina. Lėka anou kelė reikšmingė dėinuos švėsuos neišvydė darbaa. Anus nu 1956

metu pradiejė spaudaa ruoštė bruolis Biržėška Mykuols. Pradiuo ons pranešė, kuokėl tēl darbaa yr palėktė. Iš patėikta saaraša Kultūras fonds išleida "Aleksandryna" (pradiuo — vėina dall). Autorios anam davė tuokė antraštė: "Aleksandrynas — senųjų lietuviū rašytojū, rašiusių prieš 1865 metus, biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos".

M. Biržėška ne tik paruošė anou spaudaa, bet dar ir kelis trūkstamus stralpsnius pridiejė. Tai bova paskutinis ir Biržėškas Mykuola darbs. Pu tuo anou ištėka paralyžios (taisont antruojė "Aleksandryna" tuoma korektūra). "Aleksandryna" ontruojė ir tretluojė tuomu leidėma gluobuojuė Biržėška Vėktuors.

"Aleksandrynė" yr pamėnavuota 370 autoriu, katrėl kūrė 16-19 omžees. Propesuorios V. Žuks tou veikla teep apraša: "Aleksandrynas" douid pagrinda tuoesnėm lietuvio kultūras, raštėjės ir literatūras istuorėjės tyrėnėjėmou. Ėe panauduota daug retuos, šindėin sunkee rondamas arba jau ir vėsaa dngosės medžėguos, užfiksuota daug svarbiū šaltėniu".

Unikail tuos seniju lietuviū rašytoju encikluopedėjės istuorėjė. Ana daug pasaka aple V. Biržėškas asmenybė. Aple tou rašuoma pėrmamė "Aleksandryna" tuomė. Iš pradū dēl tuokė pavadėnėma bova beprasėdėdonti puolemika, nes kai kam ons priminė rusu imperatorius Aleksandrus, mūsa spauduos persekuotuojuos. Tūmet Mykuols vėsuomenee ir papasakuoje, kaap tou pavadėnėma aiškėna pats Vacluovs: "Kėlis dėšimtis metu dėrbtom mon lietuvio kningaa savalmė prislrėnka ir medžėguos lietuvio rašytoju biografėjuoms ir anū biobibliografėjuoms. Bet kėtė darbaa neluob mon leisť tuos sorinktuos medžėguos tinkamaa sotvarkytė ir sosistemintė. Ir tik žmuonaa Aleksandraa atsėgolos i mėrtėis pataia, iš katruo ana jau nebatsėkielė, ėr kėlis mlenesius anaa bekuovuojint so smėrčio, vo mon anou slaugont, per kelės naktis ir dėinas (tas bova 1943 metaas), anuos patiuos ragėnams, jėmiaus tuo darba, katros ėe anuos vardo ir pavadinťs".

V. Biržėškaa artėms J. Kašinskis sava "Spauduos pabėruos", išspausdintuos 1957 metu rogslejė 23 dėina, "Naujlėnu" tretiuo dalle (Nr. 383) pareiškė, ka autorios tuokio pavadėnėmo pagerbė karto ir vėsas kėtas muotrėškas, katruos vėėnėep ar kėteep paragėna mūsa švėsuoliūs vyrus kuovuotė so carizmo.

"Aleksandryna" leidleejė rašė, ka ta kninga yr didillis ynašos lietuviū literatūras istuorėjėe pažintė.

Iš kėtū V. Biržėškas vaikailū dar reektom išskėrtė "Senųjų lietuviškū knygu istorija" (Čikaga, 1953-1957 metaa, 2 tuomaa). Idiuomo anuo darbs ir "Lietuvos studentai užsienio universitetuose 14-18 amžiais". Tou darba redagava ir papėdė Biržėška Mykuols. Kningas yvada parašė Šapuoka Adolps. Išleista kninga Čikaguo 1987 metaas. V. Biržėškas darbs "Vyskupo Motlėjaus Valančiaus biografijos bruožai" Bruklėnė pasėruodė 1952 metaas. Isėmėntėnė ir kėtė anuo darbaa: "Iš mūsū laikraščiu praėitlės" ("Lietuviškū knygu istorijos bruožai", "Lietuviškėjė slapyvardžiai ir slapyvardės", "Lietuviškūju dainū literatūros bibliografija").

"Aleksandryna" tretluojė tuoma pabaiguo išspausdintė tuokėl Biržėškas Vėktuora žuodėe: "Visa tai Tau, Lietuva Tėvyne, mūsū!" Teep paskutinis iš bruoliu propesuoriu Biržėšku atsėsvėlkėna so gimtuoju krašto ož sava mėrusius bruolius.

Biržėškas Vacluova gyvenėma ir darbū apžvalga spaudaa paruošė Budriėckis Valds Vėikšneė

Paminklos Biržėškoms Vėikšniūs

Biržėška Mykuols — 1918 metu vasarė 16 Lietuvuos Nepriklausuomybės akta signatars. Uns unt tuo akta pasėrašė kelvėrts. Dēl kuo taap yrť Uns yr iš tū keturiū žmuontū grupės, katrėl lėkusius ytlėkėna pasėrašytė vėsėškuos Lietuvuos nepriklausuomybės akta (kal korėl tuo lalku dar nedrysa tuo reikautė er nuoriejė rašytė apl ryšius su Vuokytėja). Be tuo M. Biržėška kartu su P. Mileišiu tū akta ir sukūrė.

Mykuols gėmė Vėikšniūs. Ons pats ir do anuo bruokėe — Vacluovs ir Vėktuors — Lietuvaa nuslėpnė tėik, ka sunkee berasem kėta tuokė šelma.

Vėikšniūs anū atmėnėmou lomžintė numatuoma pastatyť paminkla. 1991 metaas bova padaryts jau ir pėrmasis anuo pruojeks. Gavuom daug atsilėpėmu: i "Muoksla Lietova", katra pėrmuoji išspausdėna tou pruojehta, parašė vėikšniškis iš Kauna E. Lėvits, Purvėnaa Marijė ir Martyns. Anodo, pagautė entuziazma, ištyriniejė vėsu Vėikšniū arkitektūra, numatė paminklou kelės naujės vėltas. Paminkla pruojehta konkursos jau ivyka. Pradietė rinktė plnngaa paminkla statybaa. Paminkla statybas kuomisėjės plrnlniks — Vlniaus universiteta rektuorios R. Pavillonis. Tou darbo rūpėnas ir Lietuvuos Muokslu Akademėjės prezidents B. Juodka, Biržėšku draugėjės Vėikšniūs plrnlninkė A. Gurauskaatė.

Vėsė, katrėl galėtom parėmtė paminkla statyba, plnnguos prašuom pėrvestė i Žemės ūkė banka Akmenės skyriu (kuods 2601433). Biržėšku fonda saaskaitas numeris Žemė bankė — 700818.

Iš onksta vėsėms dēdlee diekavuojem.

ELEKŠIS JUZIS

Biržėšku kuomisėjės narys